25. 3. 2008

ID: 53715

Právo nebýt souzen a trestán dvakrát za týž čin

Porušením zásady ne bis in idem – práva nebýt souzen a trestán dvakrát za týž čin – je ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. ve spojení s článkem 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod i vedení trestního stíhání a odsouzení obviněného za čin, který příslušný správní orgán v přestupkovém řízení posoudil tak, že nebylo prokázáno, že by se stal.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 5 Tdo 166/2006, ze dne 15.2.2006)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání obviněné Ing. M. M., proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, který rozhodl jako soud odvolací v trestní věci vedené u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. 14 T 392/2004, tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se zrušuje rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, a rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. s e Okresnímu soudu Praha-západ přikazuje, aby věc obviněné Ing. M. M. v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, byla obviněná Ing. M. M. uznána vinnou trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., a trestným činem výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák., kterých se dopustila tím, že dne 1. 12. 2003 kolem 08.30 hodin, v R. u P., v prostoru vchodu do recepce společnosti B., fyzicky napadla M. M., tím způsobem, že ji uchopila za levé předloktí, prudkým trhnutím ji natočila směrem k sobě a dvakrát ji udeřila otevřenou dlaní do obličeje, čímž jí způsobila poranění spočívající v podvrtnutí krční páteře s podkožním krevním výronem v levé lícní krajině.

Za tento trestný čin byla obviněná Ing. M. M. odsouzena podle § 221 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců, jehož výkon jí byl podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 1 roku. Dále byla obviněná uznána povinnou podle § 228 odst. 1 tr. ř. nahradit poškozené Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra ČR, P., škodu ve výši 1.206,- Kč. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozená M. M. se svým nárokem na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

Uvedený rozsudek soudu prvního stupně napadly obviněná Ing. M. M. a poškozená M. M. odvoláními, o nichž Krajský soud v Praze rozhodl rozsudkem ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, tak, že napadené rozhodnutí k odvolání poškozené M. M. podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. zrušil ve výroku, jímž byla poškozená M. M. odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněné Ing. M. M. podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil povinnost zaplatit poškozené M. M., náhradu škody ve výši 5.280,- Kč. Odvolání obviněné Ing. M. M. podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

Proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, ve spojení s

rozsudkem Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, podala obviněná Ing. M. M. prostřednictvím obhájce Mgr. P. M. dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. e) a g) tr. ř.

Obviněná Ing. M. M. se ve svém mimořádném opravném prostředku nejprve vyjádřila k jí namítanému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., ke kterému uvedla, že proti ní bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv bylo nepřípustné. Nepřípustnost vyplývá ze zásady ne bis in idem. Ve smyslu této zásady ji totiž není možné trestně stíhat pro čin, ohledně nějž již bylo vydáno pravomocné rozhodnutí v přestupkovém řízení, kterým byla viny z přestupku zproštěna a toto rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno. Dále pak obviněná uvedla, že v přestupkovém řízení rozhodl Městský úřad Černošice rozhodnutím ze dne 4. 2. 2004, č. j. SOP-376/3/2004, kterým bylo podle § 76 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákona o přestupcích“) zastaveno řízení vůči ní, vedené pro skutek popsaný jako napadení poškozené M. M. formou úderů do obličeje dne 1. 12. 2003 v cca 08.30 hod. v areálu firmy B., s. r. o., tedy totožně jako jednání, pro které byla odsouzena napadeným rozsudkem. V souvislosti s tím poukázala na to, že rozhodné okolnosti zakládající nepřípustnost trestního stíhání z uvedeného důvodu jsou vymezeny v mezinárodních úmluvách, jimiž je Česká republika vázána, v ústavních předpisech a v příslušných ustanoveních trestního řádu. Takto konkrétně poukázala na čl. 14 odst. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, které jsou ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR v České republice bezprostředně závazné a mají přednost před zákony, dále na čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod a § 11 odst. 1 písm. f), g), h), j) tr. ř. a ze všech těchto norem vyvodila pravidlo, že nikdo nesmí být trestně stíhán opětovně pro týž skutek. V návaznosti na to upřesnila, že vzhledem k totožnosti předmětného skutku není rozhodná právní kvalifikace, ani zda je předmětný skutek posouzen jako trestný čin či přestupek. V tomto smyslu odkázala na jednoznačnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle které článek 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod dopadá jak na činy kvalifikované vnitrostátním právem jako trestné činy, tak i na činy jím kvalifikované jako přestupky, či jiné správní delikty. Konkrétně pak dovolatelka zdůraznila, že v praxi tohoto soudu byly řešeny i případy, kdy tatáž osoba byla v řízeních vedených pro týž čin nejdříve postižena správním orgánem za přestupek a poté odsouzena soudem za trestný čin (např. rozhodnutí ze dne 30. 7. 1998 ve věci O. versus Švýcarsko, rozhodnutí ze dne 29. 5. 2001 ve věci F. versus Rakousko a rozhodnutí ze dne 6. 6. 2001 ve věci S. versus Rakousko). Zásada ne bis in idem tedy, jak vyplývá z těchto i jiných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, se neomezuje pouze na trestní řízení. Z hlediska uplatnění zásady ne bis in idem Evropský soud pro lidská práva označil za rozhodující totožnost skutku nikoliv totožnost právní kvalifikace, což vyplývá také z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 5. 2002 ve věci W. F. versus Rakousko. Z výše uvedeného a z povahy věci taktéž vyplynulo, že jednoznačně v rozporu se zásadou ne bis in idem je také dvojí potrestání osoby za čin, jenž současně naplňuje jak všechny znaky určitého trestného činu, tak i všechny znaky určitého přestupku. Vyloučit ochranu proti novému procesu s ohledem na zásadu ne bis in idem přitom nemůže ani případná skutečnost, že příčinou projednávání daného činu v přestupkovém řízení byla jeho nesprávná právní kvalifikace jako přestupku, ačkoliv mohl naplňovat znaky trestného činu. V závěru této části dovolání obviněná ještě odkázala i na judikaturu Nejvyššího soudu, a to konkrétně na rozhodnutí ze dne 22. 7. 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003.

K dalšímu uplatněnému důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obviněná uvedla, že řízení, které předcházelo vydání napadeného rozsudku, bylo zatíženo procesními vadami, a to jak ve stadiu řízení před soudem prvního stupně, tak i před soudem odvolacím. Konkrétně tak namítla porušení jejího práva na obhajobu, neboť nalézací soud rozhodoval pod dojmem závěrečné řeči zmocněnkyně poškozené, která svou závěrečnou řeč přednesla až po obviněné. Další procesní vadu spatřuje dovolatelka v tom, že odvolací soud bez dalšího neprovedl jí navrhované důkazy, přičemž

uvádí jejich konkrétní výčet. Kromě důkazu uvedeného ve výčtu jako poslední se soud s návrhy důkazů nevypořádal. K navrhovanému výslechu znalce MUDr. P. S., vypracovávajícího znalecký posudek k žádosti dovolatelky, odvolací soud uvedl, že jeho výslech je nadbytečný, přičemž s tímto názorem dovolatelka nesouhlasí. V těchto vytýkaných pochybeních pak je obviněnou spatřováno nesprávné právní posouzení celé věci.

V závěru svého dovolání obviněná Ing. M. M. navrhla, aby dovolací soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, jakož i rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, a sám ve věci rozhodl tak, že se řízení vůči ní zastavuje.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, jemuž bylo dovolání obviněné Ing. M. M. doručeno ve smyslu § 265h odst. 2 tr. ř., se k němu vyjádřil tak, že dovolání je v části týkající se porušení zásady ne bis in idem podřazené pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. důvodné. V tomto směru poukázal na usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 7. 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003, v němž dospěl k závěru, že ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř. sice nedopadá na případy, kdy dřívější přestupkové řízení o totožném skutku trestněprávní povahy meritorně skončilo pravomocným rozhodnutím příslušného správního orgánu a vynesené rozhodnutí nebylo zrušeno z podnětu mimořádného opravného prostředku, nicméně mezinárodní normy, jimiž je Česká republika vázána, lze v daném případě přímo aplikovat s odkazem na § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. a čl. 10 a čl. 95 Ústavy České republiky a jde tudíž o jeden z případů nepřípustnosti trestního stíhání ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. K dovolacím námitkám podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. státní zástupce uvedl, že v tomto směru námitky obviněné nekorespondují s uplatněným ani s žádným jiným dovolacím důvodem, neboť ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. připouští možnost namítat jen nesprávné právní posouzení skutku, jak byl zjištěn soudem, nepřipouští však namítat nesprávnost samotných skutkových zjištění, nesprávnost hodnocení důkazů, ani neúplnost dokazování. S ohledem na výše uvedené státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) z podnětu dovolání obviněné Ing. M. M. podle § 265r odst. 1 tr. ř. v neveřejném zasedání podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, v návaznosti na to podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále aby postupoval podle § 265l odst. 1 tr. ř. a Okresnímu soudu Praha-západ přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda v této trestní věci je dovolání přípustné, zda bylo podáno v zákonné lhůtě a na místě, kde lze takové podání učinit, a zda jej podala osoba oprávněná. Shledal přitom, že dovolání obviněné Ing. M. M. je přípustné podle § 265a odst. 1, 2 písm. h) tr. ř. Dále zjistil, že dovolání bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), přičemž splňuje i obsahové náležitosti dovolání (§ 265f tr. ř.).

Protože dovolání lze podat jen z důvodů taxativně vyjádřených v § 265b tr. ř., Nejvyšší soud dále posuzoval, zda obviněnou vznesené námitky naplňují jí uplatněné dovolací důvody. Podle § 265b odst. 1 tr. ř. lze dovolání podat, jen je-li tu některý z důvodů uvedených v písm. a) až l) tohoto ustanovení, pokud není dán důvod dovolání podle § 265h odst. 2 tr. ř. (uložení trestu odnětí svobody na doživotí), přičemž podle § 265f odst. 1 tr. ř. je třeba v dovolání mimo jiné vymezit i důvod dovolání s odkazem na § 265b odst. 1 písm. a) až l), příp. odst. 2 tr. ř.

Jak zjistil Nejvyšší soud z obsahu shora citovaného dovolání, pokud jde o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obviněná této povinnosti v podaném dovolání formálně dostála, neboť v

něm uvedla důvod dovolání, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení celé věci. Z dikce ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. plyne, že ve vztahu ke zjištěnému skutku je možné dovoláním vytýkat výlučně vady hmotně právní. V mezích tohoto dovolacího důvodu lze namítat, že skutek, jak byl zjištěn soudem, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoliv o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Vedle těchto vad, které se týkají právního posouzení skutku, lze vytýkat též „jiné nesprávné hmotně právní posouzení". Rozumí se jím zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva. Na podkladě tohoto dovolacího důvodu nelze proto přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno, ani prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř.

Vzhledem k tomu, že k náležitému uplatnění důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nepostačuje pouze formální uvedení tohoto dovolacího důvodu, ale tento důvod je třeba také skutečně tvrdit a odůvodnit z hlediska konkrétních hmotně právních vad napadeného rozsudku tak, aby dovolání vyhovovalo obsahovým náležitostem uvedeným v § 265f odst. 1 tr. ř., Nejvyšší soud se nejprve zabýval tím, zda dovoláním byly skutečně uplatněny hmotně právní námitky ve shora uvedené smyslu. Jak vyplývá se shora citovaného odůvodnění dovolání, pokud jde o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., spatřuje obviněná naplnění tohoto důvodu dovolání výlučně v procesních vadách, a to jak ve stadiu řízení před soudem prvního stupně, tak i před odvolacím soudem, když jednak namítá porušení jejího práva na obhajobu, kdy soud rozhodoval pod dojmem závěrečné řeči zmocněnkyně poškozené, neboť tato pronesla svou závěrečnou řeč až po ní, jednak v tom, že odvolací soud neprovedl jí navržené důkazy. Pokud Nejvyšší soud tedy zkoumal konkrétní odůvodnění tohoto dovolání, nemohl než konstatovat, že dovolání obviněné v této části neuvádí žádné hmotně právní námitky a ve své podstatě se mimo uvedených procesních výtek týká nesprávných skutkových zjištění učiněných na základě nesprávného hodnocení provedených důkazů soudem.

Z vymezení důvodů dovolání v ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. vyplývá, že důvodem dovolání ve smyslu tohoto ustanovení nemohou být jiné procesní vady, než které jsou uvedeny v § 265b odst. 1 písm. a) až f), popř. k) a l) tr. ř., které však nejsou podřaditelné pod § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ale ani nesprávné skutkové zjištění, byť to zákon explicitně nestanoví, a to vzhledem k tomu, že právní posouzení (kvalifikace) skutku i jiné hmotně právní posouzení vždy navazuje na skutková zjištění vyjádřená především ve skutkové větě výroku o vině napadeného rozsudku a blíže rozvedená a objasněná v jeho odůvodnění. Přesvědčivě však lze tento závěr dovodit právě s ohledem na jednotlivé důvody dovolání vymezené v § 265b odst. 1 tr. ř., zejména důvod vymezený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., kde se uvádí, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Z toho plyne, že Nejvyšší soud je zásadně povinen vycházet ze skutkového zjištění soudu prvního stupně, příp. doplněného nebo pozměněného odvolacím soudem, a v návaznosti na tento skutkový stav zvažuje hmotně právní posouzení, přičemž skutkové zjištění soudu prvního stupně, resp. odvolacího soudu, nemůže změnit, a to jak na základě případného doplňování dokazování, tak i v závislosti na jiném hodnocení v předcházejícím řízení provedených důkazů. Tento závěr vyplývá také z toho, že Nejvyšší soud v řízení o dovolání jako specifickém mimořádném opravném prostředku, který je zákonem určen k nápravě procesních a právních vad rozhodnutí ve věci samé vymezených v § 265a tr. ř., není a ani nemůže být další (třetí) instancí přezkoumávající skutkový stav věci v celé šíři, neboť v takovém případě by se dostával do role soudu prvního stupně, který je z hlediska uspořádání zejména hlavního líčení soudem zákonem určeným a také nejlépe způsobilým ke zjištění skutkového stavu věci ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř., popř. do pozice soudu projednávajícího řádný opravný prostředek, který může skutkový stav korigovat prostředky k tomu určenými zákonem (srov. § 147 až § 150 a § 254 až § 263 tr. ř. a přiměřeně např. usnesení Ústavního soudu ve věcech sp. zn. I. ÚS 412/02, III. ÚS 732/02, III. ÚS

282/03, II. ÚS 651/02). V té souvislosti je třeba také zdůraznit, že z hlediska nápravy skutkových vad trestní řád obsahuje další mimořádné opravné prostředky, a to především obnovu řízení (§ 277 a násl. tr. ř.) a v určitém rozsahu i stížnost pro porušení zákona (§ 266 a násl. tr. ř.).

Z vymezení obsahu dovolání v ustanovení § 265f odst. 1, 2 tr. ř. a zejména ze znění ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. je třeba dovodit, že z hlediska § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. nepostačuje pouhé formální uvedení některého z důvodů vymezených v § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř. odkazem na toto zákonné ustanovení, ale tento důvod musí být také skutečně v podaném dovolání tvrzen a odůvodněn. Zhodnotí-li se však výše uvedeným způsobem formulované námitky obviněné Ing. M. M. v podaném dovolání, nebyl obviněnou materiálně uplatněn důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., spočívající v nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Ve skutečnosti byl obviněnou v dovolání tvrzen důvod jiný, a to uvedená procesní pochybení a v návaznosti na ně i pochybnosti o správnosti skutkových zjištění, který však v ustanovení § 265b tr. ř. pro podání dovolání uveden není, a proto je s ustanovením § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. neslučitelný.

Naproti tomu pokud jde o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. byl tento uplatněn v souladu se zákonem vymezenými podmínkami. V dovolání obviněná označila za uvedený dovolací důvod tu skutečnost, že proti ní bylo vedeno trestní stíhání pro skutek kvalifikovaný jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., ačkoliv to bylo nepřípustné. Tato námitka věcně zcela odpovídá dovolacímu důvodu vymezenému v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

Podstatou námitek obviněné Ing. M. M., spadajících pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., je tvrzení, že o skutku kvalifikovaném rozsudkem Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, ve spojení s napadeným rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, jako trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. bylo již dříve rozhodnuto Městským úřadem v Černošicích rozhodnutím ze dne 4. 2. 2004, č. j. SOP-376/3/2004, který dospěl k závěru, že spáchání skutku, o němž se vedlo přestupkové řízení, nebylo obviněné Ing. M. M. prokázáno, a proto řízení podle § 76 odst. 1 písm. c) zákona o přestupcích zastavil. To podle názoru obviněné bránilo vedení trestního stíhání proti ní pro tentýž skutek v posuzované trestní věci a způsobilo nezákonnost meritorního rozhodnutí soudů obou stupňů.

Takto uplatněná argumentace podaného dovolání spadá pod dovolací důvod upravený v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. Obviněná Ing. M. M. totiž tvrdí, že v řízení předcházejícím rozhodnutí o řádném opravném prostředku byl dán důvod dovolání uvedený v písmenu e) ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. a takto uplatněný dovolací důvod dokládá náležitou právně relevantní argumentací. Za této situace Nejvyšší soud ve věci nezjistil žádný z důvodů pro odmítnutí dovolání. To mu umožnilo přezkoumat zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí a jemu předcházejícího řízení ve smyslu § 265i odst. 3, 4 a 5 tr. ř. Přitom vyšel z následujících zjištění a dospěl k následujícím závěrům:

Důvodem dovolání ve smyslu § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. je ta skutečnost, že proti obviněné bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv bylo nepřípustné. Nepřípustnost trestního stíhání implicitně vyplývá též ze zásady ne bis in idem, tedy práva nebýt souzen či trestán dvakrát za týž čin, jejíž porušení v posuzovaném případě namítá obviněná Ing. M. M. Ve smyslu této zásady totiž není možné obviněnou trestně stíhat pro čin, za nějž již byla zproštěna obvinění, jestliže rozhodnutí, na jehož základě se tak stalo, nebylo v předepsaném řízení zrušeno.

Rozhodné okolnosti zakládající nepřípustnost trestního stíhání z tohoto důvodu jsou vymezeny v příslušných ustanoveních trestního řádu, v ústavních předpisech a v mezinárodních úmluvách, jimiž je Česká republika vázána. Základními vnitrostátními normami upravujícími nepřípustnost trestního stíhání z tohoto důvodu jsou článek 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod a ustanovení § 11

odst. 1 písm. f), g) a h) a § 11a tr. ř. Z norem obsažených v mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána, mají klíčový význam článek 14 odst. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a článek 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky jsou mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimž je Česká republika vázána, součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Navíc § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. výslovně upravuje jako specifický důvod nepřípustnosti trestního stíhání to, že jeho vedení vylučuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Podle článku 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod nemůže být nikdo trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Prakticky identický je obsah ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř., který tuto zásadu rozvíjí. Z něho vyplývá, že trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno proti tomu, proti němuž dřívější trestní stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozsudkem soudu nebo bylo rozhodnutím soudu nebo jiného oprávněného orgánu pravomocně zastaveno, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno. Obě tyto normy – a vedle nich i ustanovení § 11 odst. 1 písm. g) a h) tr. ř. a také § 11a tr. ř., která nejsou v tomto kontextu aktuální – vyjadřují pravidlo, že nikdo nesmí být trestně stíhán opětovně pro týž skutek, tedy již zmíněnou zásadu ne bis in idem.

Soudem ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř. se míní každý soud naší soudní soustavy. Jiným oprávněným orgánem je zde toliko státní zástupce, neboť pouze on a soud mohou svým rozhodnutím zastavit trestní stíhání. Mezi tyto orgány tedy nepatří ani správní orgány ani policejní orgány. Správní orgány totiž vůbec nerozhodují v trestním řízení a policejní orgány mohou v tomto řízení rozhodnout jen o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 tr. ř., které nelze považovat za rozhodnutí ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř., protože v něm nejde o trestní stíhání.

Každý rozsudek (odsuzující i zprošťující) a každé usnesení o zastavení trestního stíhání se týká určitého obviněného a určitého skutku. Odsouzení určitého obviněného, jeho zproštění obžaloby, ani zastavení trestního stíhání proti němu nebrání možnosti stíhat jinou osobu pro spáchání téhož skutku. Stejnou osobu je však možné stíhat znovu pro týž skutek pouze v případě, pokud bylo původní rozhodnutí zrušeno v předepsaném řízení. Předepsaným řízením se v tomto kontextu rozumí řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení o dovolání, obnova řízení, rehabilitační řízení a řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem ČR. Nezákonné usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání pro určitý skutek v přípravném řízení může také podle § 174a odst. 1 tr. ř. zrušit do tří měsíců od jeho právní moci nejvyšší státní zástupce.

Co se rozumí skutkem ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř., pro nějž nelze za uvedených okolností opakovaně vést trestní stíhání, není v obecné rovině zákonem definováno. Určitým specifickým způsobem je upraveno pouze to, co představuje skutek v případě pokračujících trestných činů. Jinak ponechává zákon vymezení tohoto pojmu soudní praxi. Ta vychází z toho, že skutkem je určitá událost ve vnějším světě charakterizovaná určitým jednáním a jeho následkem. Jde tedy o souhrn určitých skutkových okolností. Pro posouzení toho, zda jde o týž skutek, je přitom zcela irelevantní právní posouzení daných skutkových okolností. Podstatné naopak je, že o týž skutek jde nejen při naprostém souladu v jednání i v následku, ale též v případě úplné shody alespoň v jednání při rozdílném následku, stejně jako v případě úplné shody alespoň v následku při rozdílném jednání. Navíc totožnost skutku je zachována i v případě alespoň částečné shody v jednání nebo v následku (anebo v obojím), to ovšem pouze tehdy, pokud je taková shoda v podstatných okolnostech, jimiž se rozumí zejména skutkové okolnosti charakterizující jednání nebo následek z hlediska právní kvalifikace, která přichází v úvahu. Ve stejném smyslu je v článku 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod použit pojem čin.

Zásadní význam z těchto hledisek mají také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Podle článku 14 odst. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nelze trestní stíhání zahájit proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž čin skončilo pravomocným rozhodnutím soudu, jímž byl uznán vinným nebo jímž byl obžaloby zproštěn. Formulace tohoto ustanovení budí dojem, že se vztahuje nejen na dřívější rozhodnutí soudů tuzemských, ale i rozhodnutí cizozemských soudů, výbor Organizace spojených národů pro lidská práva jej však záhy vyložil ve věci A. P. proti Itálii ze dne 2. listopadu 1987 jednoznačně tak, že se vztahuje pouze na rozhodnutí soudů jednoho a téhož státu a nezakotvuje mezinárodní platnost zásady ne bis in idem.

Článek 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, nadepsaný rubrikou „Ne bis in idem“, v českém překladu publikovaném ve Sbírce zákonů zní: „Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“. Tento překlad však není úplně přesný, neboť ve srovnání s originálem v angličtině a ve francouzštině nepřesně užívá českých termínů trestný čin, trestní řízení, odsouzení a rozsudek. Tím pozměňuje i celkový význam textu citované právní normy. Podstatné v daném kontextu je především to, že slovo „delikt“ (ve francouzském znění „infraction“, v anglickém „offence“) zaměňuje za slovo „trestný čin“ (ve francouzském znění „infraction criminelle“, v anglickém „criminal offence“). Usuzovat na to lze nejen z výslovného znění tohoto článku, ale i z jeho srovnání s předchozími články téhož protokolu – s články 2 a 3 –v nichž je užit termín „criminal offence“ (v anglické verzi) a termín „infraction criminelle“ (ve francouzské verzi), a to v souvislosti s vymezením práva na odvolání v trestních věcech a na odškodnění v případě nezákonného odsouzení. Přitom za směrodatnou je třeba považovat originální verzi v anglickém a francouzském jazyce a v návaznosti na to i skutečnost, že anglickému termínu „offence“ a francouzskému termínu „infraction“ v češtině odpovídají termíny trestný čin i přestupek, resp. porušení zákona kvalifikovatelná buď jako přestupek nebo jako trestný čin.

Zásadu ne bis in idem - právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát za týž čin - ve smyslu Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod je tedy na místě vztáhnout jak na činy patřící podle českého právního řádu mezi trestné činy, tak zásadně i na činy spadající mezi přestupky, a to ve všech kombinacích, které mezi nimi přicházejí v úvahu. V praxi proto může dojít k porušení této zásady v případě vynesení dvou po sobě následujících rozhodnutí pro týž čin kvalifikovaný v obou případech jako trestný čin (tzn. v kombinaci trestný čin – trestný čin), dvou takových po sobě následujících rozhodnutí pro týž čin kvalifikovaný nejdříve jako trestný čin a poté jako přestupek (tzn. v kombinaci trestný čin – přestupek), dvou po sobě následujících rozhodnutí pro týž čin kvalifikovaný nejdříve jako přestupek a poté jako trestný čin (tzn. v kombinaci přestupek – trestný čin) a dvou takových po sobě následujících rozhodnutí pro týž čin kvalifikovaný v obou případech jako přestupek (tzn. v kombinaci přestupek – přestupek). Zákaz dvojího stíhání a potrestání vyplývající ze zásady ne bis in idem v podobě vymezené Protokolem č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod se tedy uplatní ve čtyřech typově odlišných situacích:
- osobu, jejíž trestní stíhání pro určitý čin již meritorně skončilo (osvobozením nebo odsouzením), není možné pro týž čin znovu trestně stíhat a potrestat, a to bez ohledu na to, zda je v daném činu nově spatřován stejný trestný čin jako v dřívějším trestním řízení nebo jiný trestný čin,
- proti osobě, jejíž trestní stíhání pro určitý čin již meritorně skončilo (osvobozením nebo odsouzením), není možné pro týž čin vést přestupkové řízení a postihnout jí za takový čin znovu a tentokrát jej kvalifikovat jako přestupek, zatímco předtím byl takový čin kvalifikován jako trestný čin,
- proti osobě, jejíž přestupkové řízení před příslušným správním orgánem pro určitý čin již skončilo meritorním rozhodnutím (osvobozením nebo odsouzením), nelze vést další přestupkové řízení pro týž čin a znovu jí za něj postihnout, byť by tento čin byl po právní stránce kvalifikován jako jiný přestupek než v prvním případě,
- osobu, jejíž přestupkové řízení pro určitý čin již meritorně skončilo rozhodnutím příslušného

správního orgánu (osvobozením nebo odsouzením), není možné pro týž čin trestně stíhat a odsoudit jí, byť by byl nově tento čin kvalifikován jako trestný čin, zatímco v již skončeném přestupkovém řízení byl kvalifikován jako přestupek.

To vše pochopitelně platí za předpokladu, že první pravomocné rozhodnutí o daném činu nebylo zrušeno v předepsaném řízení z podnětu mimořádného opravného prostředku. Navíc, s ohledem na specifické pojetí činu podle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, které je podrobně rozebráno níže, nelze uvedené principy vztáhnout na všechny činy kvalifikovatelné správními orgány smluvních stran této úmluvy jako přestupky, nýbrž toliko na ty z nich, které mají trestněprávní povahu.

V tomto kontextu je na místě připomenout, že smluvní strany Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se již v první polovině devadesátých let pokusily vyloučit tak široký dopad zásady ne bis in idem, avšak neuspěly. V zájmu toho, aby docílily omezení jejího dopadu pouze na případy řízení o trestných činech a vyloučily její uplatnění na případy, kdy je týž čin téže osoby předmětem přestupkového i trestního řízení, ať už souběžně nebo postupně, učinily některé z nich (mezi nimi Rakousko, Francie, Německo a Itálie) k článku 4 protokolu č. 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod výhradu, že zákaz dvojího stíhání a potrestání se týká jen řízení o trestných činech podle vnitrostátního práva. Evropský soud pro lidská práva však neuznal tyto výhrady za platné s argumentem, že nesplňují podmínky článku 64 (nyní článku 57) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Stalo se tak ve věci Grandinger versus Rakousko (viz rozsudek v této věci ze dne 23. 10. 1995).

Česká republika žádnou takovouto výhradu neučinila. Ústavní záruka v článku 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod se však vztahuje jen na trestní stíhání pro činy kvalifikované jako trestné činy a na žádnou z dalších tří výše uvedených alternativ se nevztahuje. Tato ústavní úprava je promítnuta do již zmíněných ustanovení § 11 odst. 1 písm. f), g) a h) tr. ř. a § 11a tr. ř. Vedle toho je princip ne bis in idem zaručen, ovšem toliko zákonem, též pro případy jednočinného souběhu trestného činu a přestupku [a to v § 76 odst. 1 písm. g) zákona o přestupcích] a pro případy po sobě jdoucích rozhodnutí o přestupcích [rovněž v § 76 odst. 1 písm. g) zákona o přestupcích]. Oproti tomu o zastavení trestního stíhání pro týž čin téže osoby, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto příslušným orgánem v přestupkovém řízení, se zmiňují ustanovení § 172 odst. 2 písm. b), § 223 odst. 2 a § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř. toliko jako o fakultativní možnosti.

Přesto všechno nelze říci, že je platná česká právní úprava v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. je totiž zákonnou překážkou trestního stíhání i to, že jeho vedení brání vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Brání-li tedy právní vymezení principu ne bis in idem v článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod i trestnímu stíhání určité osoby za čin, pro nějž již byla pravomocně postižena v přestupkovém řízení, pak proti ní nelze ani v České republice s ohledem na ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. vést trestní stíhání pro týž čin, dříve než bylo předchozí rozhodnutí přestupkového orgánu ohledně téhož činu zrušeno v předepsaném řízení.

V souvislosti s řešením dané problematiky je důležité především to, že tento článek ani žádné jiné ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod či některého z protokolů k této Úmluvě blíže nespecifikuje, co je charakteristické pro jednotlivé stíhané činy a jejich právní kvalifikace natolik, že je to odlišuje od jiných činů a dostatečně je z trestněprávního hlediska individualizuje. V praxi proto může za určitých okolností činit problémy vymezení totožnosti činu, pro nějž je citovaným článkem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zakázáno vést dvakrát trestní a přestupkové řízení, příp. i dvakrát postihnout tutéž osobu. Jde totiž o vymezení toho, kdy ještě jde podle této úmluvy o týž čin a kdy již jde o čin jiný, na nějž nedopadá zásada ne bis in idem. Za této situace lze mít v principu za to, že při řešení tohoto problému v případech řešených

českými orgány činnými v trestním řízení a českými správními orgány lze vyjít z české právní konstrukce totožnosti skutku, tedy z toho, co bylo výše řečeno o skutku a o jeho pojetí z procesně právního hlediska, současně je však nezbytné náležitě zohlednit judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a vyložit daný pojem z hlediska aplikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Při úvahách o šíři záběru zásady ne bis in idem ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod proto Nejvyšší soud nemohl opomenout a ani neopomenul judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Ta předně vychází z toho, že účinek ne bis in idem v uvedeném smyslu je - jak již bylo řečeno -výslovně omezen na jurisdikci téhož státu (srov. však novelizované ustanovení § 11 odst. 4 tr. ř. týkající se rozhodnutí soudů a jiných justičních orgánů členských států Evropské unie), současně však připouští, že tento účinek rozhodnutí orgánu cizího státu přiznávají některé jiné právní normy uplatňované v rámci Evropské unie, například článek 50 Charty základních práv a článek 54 Schengenské prováděcí úmluvy. Právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát pro tentýž čin se považuje za tak významné, že je nelze derogovat ani v čase mimořádných situací podle článku 15 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (srov. článek 4 odst. 3 Protokolu č. 7).

Jednoznačná a dlouhodobě neměnná je judikatura Evropského soudu pro lidská práva též v tom, že článek 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod dopadá jak na činy kvalifikované vnitrostátním právem jako trestné činy, tak i na činy jím kvalifikované jako přestupky, popř. jiné správní delikty a výjimečně i disciplinární delikty. V rozhodovací praxi tohoto soudu byly řešeny jak případy jednočinného souběhu trestného činu a přestupku, kdy určitá osoba byla nejdříve odsouzena soudem pro trestný čin a poté postižena správním orgánem pro přestupek (tak tomu bylo například v rozhodnutí ze dne 23. 10. 1995 ve věci Gradinger versus Rakousko, v rozhodnutí ze dne 5. 3. 1998 ve věci Marte a Achberger versus Rakousko a v rozhodnutí ze dne 30. 5. 2000 ve věci R. T. versus Švýcarsko), tak i případy, kdy tatáž osoba byla v řízeních vedených pro týž čin nejdříve postižena správním orgánem za přestupek a poté odsouzena soudem za trestný čin (tak tomu bylo v případech řešených například v rozhodnutí ze dne 30. 7. 1998 ve věci Oliveira versus Švýcarsko, v rozhodnutí ze dne 29. 5. 2001 ve věci Fischer versus Rakousko a v rozhodnutí ze dne 6. 6. 2001 ve věci Sailer versus Rakousko). Evropský soud pro lidská práva se tedy nepřiklonil k názoru, že zákaz ne bis in idem je omezen jen na trestní řízení. Z hlediska uplatnění zásady ne bis in idem současně označil za rozhodující totožnost skutku nikoliv totožnost právní kvalifikace. Pregnantně to vyjádřil zejména v rozhodnutích ve věcech Fischer versus Rakousko z 29. 5. 2001, Sailer versus Rakousko z 6. 6. 2001 a W. F. versus Rakousko z 30. 5. 2002, v nichž shodně zdůraznil, že „znění článku 4 Protokolu č. 7 nemluví o ‚stejném porušení zákona’ (the same offence), nýbrž o souzení a potrestání ‚znovu’ (again) za porušení zákona, pro které již dotyčný byl konečným rozhodnutím osvobozen nebo postižen - zatímco tedy pouhá skutečnost, že jediný čin (single act) představuje více než jedno porušení zákona (offence) není s tímto článkem v rozporu, dvojí souzení nebo potrestání dotyčného za jeden čin nominálně naplňující různá porušení zákona je jeho porušením“.

V souvislosti s aplikací článku 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod má zásadní význam i povaha daného činu. Tento článek nepochybně dopadá na všechny činy naplňující znaky trestného činu a brání dvojímu stíhání a potrestání za ně. Na druhé straně se nevztahuje na všechny méně závažné činy, kvalifikované vnitrostátním právem jako přestupky nebo jiné správní delikty, příp. jako disciplinární delikty. K této okolnosti se Evropský soud pro lidská práva vyjádřil v několika svých rozhodnutích týkajících se nejen aplikace tohoto článku, ale i článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vymezujícího právo na spravedlivý proces v trestních věcech. Pojem trestní věc, trestní řízení, trestný čin a potrestání tu má podle jeho názoru autonomní význam (notions with autonomous meaning, notions autonomes), nezávislý na jeho významu ve vnitrostátním právu. Evropský soud pro lidská práva zde nespoléhá na význam, který

tyto pojmy mají v právním řádu státu, o jehož případ jde, ale vykládá je nezávisle na něm v zájmu toho, aby zajistil jednotnou ochranu lidských práv ve všech státech, které ratifikovaly Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.

Svůj autonomní přístup k definování trestní oblasti odůvodnil Evropský soud pro lidská práva již v rozsudku Engel a další versus Nizozemí z 8. 6 1986. V něm argumentuje tím, že bylo-li by ponecháno na úvaze smluvních stran Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která protiprávní jednání budou považovat za trestná a která „pouze“ za přestupkové a disciplinární delikty, stal by se rozsah použití Úmluvy závislý na jejich suverénní vůli, což by bylo podle jeho názoru v rozporu s cílem a předmětem Úmluvy (srov. § 81 tohoto rozsudku).

Jak již bylo řečeno, za trestní řízení tento soud důsledně považuje veškerá řízení vedená o činech kvalifikovaných podle vnitrostátního práva jako trestné činy (srov. například rozhodnutí ve věcech Engel a další versus Nizozemí z 8. 6 1986 a Öztürk versus Německo z 21. 12. 1984). Naproti tomu z řízení vedených o činech kvalifikovaných vnitrostátním právem jako přestupky řadí mezi tato řízení požívající ochrany podle článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a podle článku 4 Protokolu č. 7 pouze ta, která mají trestněprávní povahu (srov. např. rozhodnutí ve věcech Engel a další versus Nizozemí z 8. 6 1986, Garyfallou versus Řecko z 24. 9. 1997 a Bendenoun versus Francie z 24. 2. 1994). Při posuzovaní povahy těchto řízení pak klade důraz na typ deliktu, který je předmětem jednání v jejich rámci, a na typ uplatnitelné sankce. Ve vztahu k typu a povaze projednávaného deliktu Evropský soud pro lidská práva zkoumá zejména to, zda porušený zájem chráněný zákonem je obecný či partikulární, a v tomto ohledu pak též specificky to, zda je daná právní norma adresována všem nebo pouze určité skupině lidí. Jde-li v tomto směru o normu partikulární, nebude se zpravidla jednat o trestní věc ve smyslu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. O trestní povaze věci naopak obvykle svědčí univerzálnost dané normy a represivní účel uplatnitelné sankce (srov. rozsudek T. P. versus Švýcarsko z 29. 8. 1997). Není-li daný čin vnitrostátním právem kvalifikován jako trestný, používá Evropský soud pro lidská práva k posouzení věci obě uvedená kriteria – povahu stíhaného deliktu a povahu uplatnitelné sankce – alternativně. V zásadě tedy podle jeho názoru postačí buď, aby měl stíhaný delikt trestněprávní povahu v uvedeném smyslu (a pak nijak výrazně nesejde na citelnosti užité sankce), nebo aby měla uplatnitelná sankce represivní povahu (srov. rozhodnutí Lutz versus Německo z 25. 8. 1987).

Například v rozsudcích ve věcech Kadubce a Lauka versus Slovensko z 2. 9. 1998 vzal Evropský soud pro lidská práva do úvahy zejména to, že daná právní norma (zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, platný dosud i v České republice) je adresována všem občanům, nikoliv pouze omezené skupině se zvláštním postavením, a proto shledal, že jde o právní předpis obecné povahy (dovodil jí ze znění jeho ustanovení § 1 a § 2 odst. 1), a vzal v potaz to, že uložená sankce má zjevně represivní povahu (stíhaným byly uloženy pokuty ve výši 1.000,- Ks a 300,- Ks). S ohledem na to dospěl k závěru, že jde o trestní věc (criminal matters, matiére pénale) bez ohledu na relativně malou závažnost užité sankce.

V praxi považuje za přestupky trestněprávní povahy ty, které současně vykazují základní rysy skutkových podstat trestných činů stejné povahy, například krádeže, podvody, zpronevěry, podílnictví, daňové delikty a také ublížení na zdraví. V takových případech současně požaduje, aby se při jejich projednání mohla stíhaná osoba domoci práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Lze tedy vyjít z toho, že zásadu ne bis in idem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je na místě ve smyslu článku 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod uplatnit vedle trestných činů toliko ve vztahu k těmto přestupkům trestněprávní povahy.

V neposlední řadě je pro dosah uplatnění zásady ne bis in idem rozhodující též otázka totožnosti činu, který je předmětem dvou řízení a rozhodnutí, proto i jí věnuje Evropský soud pro lidská práva

dlouhodobě náležitou pozornost. V nauce jde o jednu z nejdiskutovanějších otázek a jednotlivé právní řády nepřijaly stejná řešení. Ve vztahu k aplikaci článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a k uplatnění zásady ne bis in idem jde o vyřešení toho, které prvky skutku musí být totožné, aby byla zachována jeho totožnost. Řešení, k nimž dospěl Evropský soud pro lidská práva v dosavadní judikatuře týkající se této otázky, nejsou vždy zcela shodná, a proto je na místě posuzovat každý jednotlivý případ důsledně individuálně.

Prvním významnějším rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva tohoto druhu bylo rozhodnutí ve věci R. B. versus Švýcarsko ze dne 8. 1. 1993. To se však týkalo aplikace článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod jen zprostředkovaně, prostřednictvím článku 6 této Úmluvy. Se stížností přímo na porušení článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod byl Evropský soud pro lidská práva poprvé konfrontován až ve věci Gradinger versus Rakousko ze dne 23. 10. 1995. V této věci se postavil na stanovisko, že je rozhodující nikoli totožnost právní kvalifikace, ale totožnost skutku, a v jeho rámci totožnost jednání (conduct, comportement). Po skutkové stránce přitom podstata posuzovaného jednání spočívala v řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu a v usmrcení cyklisty. Obviněný Gradinger byl odsouzen k peněžitému trestu ve formě 200 denních dávek po 160 ATS za zabití z nedbalosti, ale kvalifikační okolnost, že tak učinil pod vlivem alkoholu, nebyla použita, neboť podle vyjádření znalce množství alkoholu v krvi nedosáhlo zákonem požadovanou úroveň, tj. 0,8 promile. Na základě jiného znaleckého posudku byl nicméně později postižen správním orgánem za přestupek řízení vozidla pod vlivem alkoholu, a to k pokutě ve výši 12.000 ATS. Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku připomněl, že obecný soud nejprve neshledal, že obviněný řídil vozidlo v opilosti, následně však k opačnému závěru došel příslušný správní orgán. Současně konstatoval, že příslušná ustanovení rakouských právních předpisů, podle nichž byl postižen (trestního zákona a silničního zákona), se liší nejen svým názvem, ale i svou povahou a účelem, avšak za rozhodující označil to, že obě sporná rozhodnutí se vztahují ke stejnému jednání. Tento rozsudek se stal precedentem pro řešení dalších pěti téměř identických stížností proti Rakousku, které dalo přednost smírnému urovnání sporu (srov. smír ve věci Marte a Echberger versus Rakousko, schválený dne 5. 3. 1998, a smíry ve věcech R. versus Rakousko, S. versus Rakousko, Edelmayer versus Rakousko a Freunberger versus Rakousko, schválené dne 19. 12. 2000).

Určité pochybnosti do řešení dané problematiky však vnesly rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Oliveira versus Švýcarsko ze dne 30. 7. 1998 a Ponsetti a Chesnel versus Francie ze dne 28. 9. 1999. V první z těchto věcí šlo o dva postihy porušení silničních předpisů v souvislosti s jednou dopravní nehodou, v druhém případě o postihy za delikty spojené s porušením daňových předpisů. V prvním z nich byla Catarina Oliveira policejním soudem nejdříve potrestána za přestupek spočívající v nepřizpůsobení rychlosti jízdy stavu vozovky a následně byla odsouzena za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti v důsledku toho, že nezvládla řízení motorového vozidla. Evropský soud pro lidská práva přitom učinil závěr, že předmětná jednání jsou oddělitelná a netvoří jeden a týž skutek (un fait pénal unique), ale „rozpadají se na dva odlišné trestně postižitelné činy“, konkrétně „na nezvládnutí vozidla a na ublížení na zdraví“. Obdobně se zachoval ve věci Ponsetti a Chesnel versus Francie, v níž odůvodnil nepřijetí stížnosti tím, že šlo o dva rozdílné delikty upravené dvěma různými ustanoveními daňového zákona, konkrétně ustanovením o nepodání daňového přiznání, jehož porušení bylo postiženo finančním orgánem, a ustanovením o daňovém podvodu (o zkrácení daně), jehož porušení bylo postiženo soudem. I v tomto případě však byly oba delikty (trestný čin a přestupek) patrně spáchány jednáním alespoň částečně totožným.

Za návrat k původnímu názoru zaujatému v rozsudku ve věci Gradinger versus Rakousko lze nicméně považovat názor promítnutý do rozsudků ve věcech Fischer versus Rakousko ze dne 29. 5. 2001, Sailer versus Rakousko ze dne 6. 6. 2001 a W. F. versus Rakousko ze dne 30. 5. 2002. V daném kontextu je přitom podstatné to, že v nich Evropský soud pro lidská práva mimo jiné

zdůrazňuje, že „existují případy, kdy jeden čin na první pohled zdánlivě představuje více než jedno porušení zákona, avšak bližší zkoumání ukazuje, že by mělo být stíháno pouze jedno porušení zákona, protože zahrnuje všechny znaky nebezpečného jednání obsažené v ostatních. Zřejmým příkladem je čin, který představuje dvě porušení zákona, z nichž jedno má přesně stejné znaky jako druhé, plus jeden navíc. Mohou však existovat další případy“, jak připomíná Evropský soud pro lidská práva, „kdy se jednání a porušení zákona překrývají pouze mírně. Jsou-li tedy různá porušení zákona, jež se zakládají na jednom činu, stíhána po sobě, jedno po konečném rozhodnutí o druhém, je třeba posoudit, zda tato porušení mají, či nemají stejnou skutkovou podstatu (stejné základní prvky), a v případě, že stejnou skutkovou podstatu skutečně mají, zastavit vedené stíhání.“ Stejně tak je podle názoru Evropského soudu pro lidská práva „vyloučeno souběžné stíhání dvou nebo více porušení zákona založených na témže skutku“. V posuzovaných případech učinil tento soud závěr, že došlo k porušení těchto pravidel. Franz Fischer, Gerhard Sailer a W. F. byli podle jeho zjištění souzeni a potrestáni dvakrát za jediný čin (skutek), poněvadž „správní delikt řízení pod vlivem alkoholu a přitěžující okolnost nedbalostního ublížení na zdraví v důsledku nezvládnutí řízení motorového vozidla vlivem alkoholu významná z hlediska aplikace trestního zákona se neodlišovaly ve svých základních prvcích“. Tím byla – jak konstatuje Evropský soud pro lidská práva -porušena zásada ne bis in idem.

Rozhodující tedy je porovnání popisu skutků, za které byla obviněná Ing. M. M. projednávána nejprve v přestupkovém řízení před Správním odborem Městského úřadu Černošice a posléze stíhána v trestním řízení, které skončilo vynesením rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005. Z rozhodnutí Správního odboru Městského úřadu v Černošicích ze dne 4. 2. 2004, č. j. SOP – 376/3/2004, vyplývá, že řízení ve věci přestupku bylo vedeno pro skutek spočívající v tom, že obviněná Ing. M. M. dne 1. 12. 2003 v 8.30 hodin v areálu spol. B. v obci R. u P. fyzicky napadla M. M. a způsobila jí pohmožděniny úderem pěstí do levé lícní a spánkové krajiny. Podle usnesení Policie České republiky, Okresní ředitelství, služba kriminální policie a vyšetřování Praha-západ, ze dne 10. května 2004, ČTS: ORPZ-291/OOK-2004, bylo zahájeno trestní stíhání obviněné Ing. M. M. pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., kterého se dopustila tím, že v přesně nezjištěné době dne 1. 12. 2003 kolem 08.30 hodin, v recepci společnosti B., R. u P., fyzicky napadla M. M., tím způsobem, že ji uchopila za levou ruku v místě předloktí, prudce ji otočila směrem k sobě a udeřila ji dvakrát otevřenou dlaní pravé ruky do její levé lícní části obličeje a způsobila jí zranění (posttraumatický těžký blok krční páteře), přičemž pracovní neschopnost trvala od 1. 12. 2003 do 15. 12. 2003. Pro totožný skutek pak státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství Praha-západ podala k okresnímu soudu Praha-západ obžalobu ze dne 1. 11. 2004, sp. zn. Zt 231/2004, pro trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák., kterých se měla dopustit tím, že dne 1. 12. 2003 kolem 08.30 hodin, v R. u P., v prostoru vchodu do recepce společnosti B., fyzicky napadla M. M., tím způsobem, že ji uchopila za levé předloktí, prudkým trhnutím ji natočila směrem k sobě a dvakrát ji udeřila otevřenou dlaní do obličeje, čímž jí způsobila poranění spočívající v podvrtnutí krční páteře a v podkožním krevním výronu v levé lícní krajině. Na základě této obžaloby ji pak Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, uznal vinnou trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a trestným činem výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák., kterých se dopustila tím, že dne 1. 12. 2003 kolem 08.30 hodin, v R. u P., v prostoru vchodu do recepce společnosti B., fyzicky napadla M. M., tím způsobem, že ji uchopila za levé předloktí, prudkým trhnutím ji natočila směrem k sobě a dvakrát ji udeřila otevřenou dlaní do obličeje, čímž jí způsobila poranění spočívající v podvrtnutí krční páteře s podkožním krevním výronem v levé lícní krajině. Zhodnotí-li se tyto popisy skutku, je zcela zřejmé, že se jak v přestupkovém řízení, tak i posléze v trestním řízení jednalo o stále stejný skutek, neboť ve všech citovaných rozhodnutích je jednání kladené obviněné Ing. M. M. za vinu popisováno stále stejně, neboť jeho podstata spočívá v tom, že obviněná Ing. M. M. dne 1. 12. 2003 kolem 8.30 hodin v areálu spol. B. v obci R. u P. fyzicky napadla M. M. Popisy skutku jsou pak

upřesňovány jen pokud jde o způsob tohoto fyzického napadení a také ohledně způsobeného následku, resp. účinku – zranění poškozené M. M., kde nejprve byly uváděny jen pohmožděniny v levé lícní a spánkové krajině, posléze posttraumatický těžký blok krční páteře, dále podvrtnutí krční páteře a podkožní krevní výron v levé lícní krajině a nakonec podvrtnutí krční páteře s podkožním krevním výronem v levé lícní krajině. Je tedy zřejmé, že následek, resp. účinek se v průběhu řízení v některých směrech měnil, ale vlastní podstata jednání, které tvoří základ popisovaného skutku, byla stále stejná.

Celkově vzato je z hlediska posuzované trestní věci Ing. M. M. podstatné to, že zásada ne bis in idem - zákaz dvojího souzení a potrestání za týž čin – skutek - ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod brání též trestnímu stíhání a odsouzení toho, proti němuž dřívější přestupkové řízení o témže skutku trestněprávní povahy meritorně skončilo pravomocným rozhodnutím příslušného správního orgánu a vynesené rozhodnutí nebylo zrušeno z podnětu mimořádného opravného prostředku. Na tento případ nedopadá ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř., nicméně uvedený článek 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod lze přímo aplikovat s odkazem na § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. a články 10 a 95 Ústavy České republiky. Jde tedy o jeden z případů nepřípustnosti trestního stíhání ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. Vyloučit ochranu proti novému procesu s ohledem na zásadu ne bis in idem přitom nemůže ani skutečnost, že příčinou prvního projednání daného činu v přestupkovém řízení byla jeho nesprávná kvalifikace jako přestupku, ačkoliv naplňoval znaky trestného činu. Právně bezvýznamné je též to, proč došlo k novému řízení a rozhodnutí v dané věci, aniž by bylo zrušeno předcházející rozhodnutí o témže činu.

Tvrdí-li tedy obviněná Ing. M. M., že bylo pro zcela identický čin – nejdříve Správním odborem Městského úřadu v Černošicích v rámci přestupkového řízení rozhodnuto o zastavení řízení podle § 76 odst. 1 písm. c) zákona o přestupcích, neboť skutek, pro který se vedlo řízení nebyl s ohledem na zásadu „in dubio pro reo“ prokázán, tedy byla prakticky osvobozena či zproštěna z obvinění, neboť nebylo prokázáno, že ke skutku došlo, a následně po zahájení trestního stíhání v téže věci v rámci trestního řízení byla za tentýž skutek uznána vinnou trestnými činy ublížení na zdraví podle 221 odst. 1 tr. zák. a výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. – je o tyto námitky opřený dovolací důvod podle názoru Nejvyššího soudu svou povahou dovolacím důvodem uvedeným v ustanovení § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., umožňujícím namítat nerespektování zákazu vedení trestního stíhání pro čin, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a proto shledal, že dovolání obviněné bylo v posuzované trestní věci podáno z důvodu zákonem připuštěného [§ 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.], přičemž ho shledal v tomto rozsahu důvodným. Z výše uvedených skutečností se současně podává, že pokud Okresní soud Praha-západ i Krajský soud v Praze vedly trestní stíhání proti obviněné pro předmětný čin a odsoudily ji za něj, dopustily se porušení uvedeného článku Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť toto následné řízení bylo podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. nepřípustné. Řízení předcházející dovoláním napadenému rozhodnutí tak zřejmě trpí vadou předvídanou ustanovením § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. Porušením zásady ne bis in idem – práva nebýt souzen a trestán dvakrát za týž čin – je totiž ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. ve spojení s článkem 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod i vedení trestního stíhání a odsouzení obviněné za čin, který příslušný správní orgán v přestupkovém řízení posoudil tak, že nebylo prokázáno, že by se stal. Překážku trestního stíhání obviněného pro týž čin lze v takovém případě odstranit pouze zrušením shora uvedeného rozhodnutí příslušného správního orgánu – Správního odboru Městského úřadu Černošice – v předepsaném řízení (§ 51 a § 83 odst. 2 zákona o přestupcích, § 62 až § 64, § 66 až § 68 zák. č. 71/1967 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, který byl s účinností od 1. 1. 2006 nahrazen zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, srov. § 94 až § 99, § 100 až § 102 tohoto zákona).

Lze tedy shrnout, že obviněná Ing. M. M. dovolací argumentací napadající výrok o vině trestnými činy ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. v rozsudku

soudu prvního stupně naplnila dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. S ohledem na výše rozvedené skutečnosti proto Nejvyšší soud shledal její dovolání opodstatněným.

Z těchto důvodů Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, a rozsudek Okresního soudu Praha - západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004. Současně zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Okresnímu soudu Praha-západ přikázal, aby věc obviněné Ing. M. M. v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Vzhledem k shora vyslovenému právnímu názoru, kterým je soud prvního stupně ve smyslu § 265s odst. 1 tr. ř. vázán, je třeba, aby si vyžádal přestupkový spis od Správního odboru Městského úřadu Černošice č.j. SOP – 376/3/2004 (srov. i č. l. 51 a násl. spisu), provedl jím v hlavním líčení důkaz a po ověření všech podstatných skutečností vztahujících se k rozhodnutí ze dne 4. 2. 2004, č. j. SOP – 376/3/2004, ve věci znovu rozhodl. Jestliže pak bude na podkladě vyžádaného spisu Správního odboru Městského úřadu v Černošicích č. j. SOP – 376/3/2004 potvrzeno, že řízení ve věci přestupku spáchaného tím, že dne 1. 12. 2003 v 8.30 hodin v areálu spol. B. v obci R. u P. fyzicky napadla M. M. a způsobila jí pohmožděniny úderem pěstí do levé lícní a spánkové krajiny, bylo podle § 76 odst. 1 písm. c) zákona o přestupcích rozhodnutím tohoto orgánu zastaveno, toto rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno, a přesto ve věci bylo vedeno trestní stíhání pro týž skutek a posléze byla obviněná Ing. M. M. odsouzena rozsudkem Okresního soudu Praha - západ ze dne 9. 2. 2005, sp. zn. 14 T 392/2004, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 16. 8. 2005, sp. zn. 10 To 307/2005, pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., a trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák., kterých se dopustila tím, že dne 1. 12. 2003 kolem 08.30 hodin, v R. u P., v prostoru vchodu do recepce společnosti B., fyzicky napadla M. M., tím způsobem, že ji uchopila za levé předloktí, prudkým trhnutím ji natočila směrem k sobě a dvakrát ji udeřila otevřenou dlaní do obličeje, čímž jí způsobila poranění spočívající v podvrtnutí krční páteře s podkožním krevním výronem v levé lícní krajině, bylo rozhodnuto znovu o totožném skutku. Dvojím rozdílným rozhodnutím o témže skutku obviněné Ing. M. M. by pak došlo k porušení zásady ne bis in idem - práva nebýt dvakrát souzen nebo potrestán za týž čin zaručeného článkem 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Opatrovník (zmocněnec) poškozeného (exkluzivně pro předplatitele)
- Právní styk s cizinou (exkluzivně pro předplatitele)
- Podjatost soudce
- Poškozený (exkluzivně pro předplatitele)
- Odejmutí věci soudci
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody
- Účinné vyšetřování (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávný úřední postup
- Adhezní řízení
- Poučení o přípustnosti dovolání v trestním řízení (exkluzivně pro předplatitele)